

УДК 349.6+349.4

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v106.2025.10>

С. В. Куренда

«ВОДНІ РЕСУРСИ» ЯК ПРЕДМЕТ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ: ПРОБЛЕМИ КАТЕГОРИЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Термінологічне різноманіття, властиве положенням нормативно-правових актів, що регулюють відносини стосовно водних ресурсів, зокрема в частині розмежування об'єктів таких відносин, є з одного боку результатом еволюції галузі природоресурсного права, а з іншого – потребою нормопроектувальної техніки.

Окреслене знаходить прояв, зокрема у вживанні на рівні норм Водного кодексу України (далі – ВК України), зокрема таких термінологічних одиниць як «водні ресурси», «водні об'єкти», «море», «лиман», «річка» тощо.

Така диференціація не просто збагачує понятійно-категоріальний апарат водного законодавства, гармонізуючи його з загальноприйнятою термінологією природничих наук, проте значною мірою дозволяє забезпечити адресний вплив на учасників відносин, що складаються з приводу конкретного різновиду водних об'єктів, ключове місце серед яких займають відносини стосовно використання та охорони водних ресурсів та водних об'єктів як двох базових складових, здатних забезпечити задоволення біологічних, оздоровчих, гігієнічних та інших потреб населення у воді і при цьому забезпечити стаке управління водними ресурсами.

Поряд із цим, ураховуючи окреслену диференціацію, використання відповідної термінології у ході правотворчого процесу, спрямованого на регулювання відносини, зокрема з використання та охорони водних ресурсів, повинно підпорядковуватися певним «правилам», посередництвом чого власне і досягається його мета. Йдеться про співвідношення між різними поняттями задля коректного використання відповідної термінології у проектах нормативно-правових актів.

Це одне з важливих питань природоресурсного права, яке, тим не менше, не отримало широкого розкриття на сторінках юридичних наукових досліджень. Його ж розгляд здатен внести ясність у лексико-термінологічну основу водного права й підвищити у такий спосіб науковий супровід правотворчого процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема правового регулювання використання та охорони водних ресурсів, а також сучасні питання понятійно-категоріального апарату водного права тією чи іншою мірою ставали предметом розгляду таких вчених-правників як Г. В. Анісімова, І. П. Біскуб, Н. С. Гавриш, А. П. Гетьман, Х. А. Григор'єва, М. Є. Даус, О. В. Донець, А. В. Духневич, А. С. Євстігнєєв, М. Р. Забокрицька, В. П. Жушман, В. А. Зуєв, Р. Л. Кравчинський, Ю. А. Краснова, Т. В. Курман, М. І. Любченко, В. Л. Мунтян, В. В. Носік, Н. Д. Отченаш, Т. С. Подорожна, К. В. Сlepньова, А. М. Статівка, В. К. Хільчевський, О. В. Чунарьов, С. В. Янчук та ін.

Також окремі аспекти піднятої проблеми висвітлювалися нами на міжнародній науково-практичній конференції *«Правові аспекти агроекологічного розвитку*

України», присвяченій 100-річчю від дня народження фундатора української школи аграрного права академіка Василя Зіновійовича Янчука.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні змісту категорії «водні ресурси», зокрема як об'єкта використання та охорони, крізь призму положень водного законодавства України.

Виклад основного матеріалу. Категоризація будь-якої сфери знань виступає важливим елементом систематизації отриманої інформації. Адже, як зазначає І. П. Бізкуб, сприйняття нової інформації, *яка може бути отримана у тому числі і у ході наукових досліджень* (курсив наш. – С. К.), потребує систематизації у свідомості людини, зокрема посередництвом її віднесення до тієї чи іншої категорії. При цьому це рівною мірою стосується як конкретних понять, так і певним чином абстрактних концептів. Тобто у сутності йдеться про когнітивний процес за допомогою якого людина набуває можливість усвідомлювати світ, фіксуючи й структуруючи ознаки явищ та процесів об'єктивної реальності у зручний для діяльності людського мозку спосіб [1, с. 11].

Для водного права процес категоризації набуває особливого значення, зокрема у зв'язку з його інструментальними та комунікативними властивостями. Адже, як відомо, мова, будучи знаковою системою, виступає основним засобом передачі інформації [2, с. 37–38]. Проте «обрамлення» явищ та процесів правової дійсності у мовну форму як результат їх категоризації спричиняє дещо глибші наслідки, крім звичайного трансферу інформації. Адже для права лінгвістичні конструкції виступають основним засобом правового регулювання суспільних відносин, тобто досягнення бажаної мети правового впливу на суб'єктів водного права, а також забезпечують процеси правореалізації та правозастосування. Тому, як справедливо стверджує М. І. Любченко, будучи зовнішнім проявом ідеальної (юридичної) картини світу, юридичний текст повинен бути зрозумілим і точним. Адже, неналежна у лінгвістичному аспекті якість юридичних текстів створює перешкоди для розуміння правових ідей. При цьому багато у чому саме юридична мова виступає одним з визначальних чинників належного правового регулювання суспільних відносин [2, с. 40].

Більше того, як зазначає О. В. Мінченко, у сучасних дослідженнях особливо відмічається роль комунікативної теорії права у розкритті його природи. У межах відповідного теоретичного підходу підкреслюється пізнавальна роль мови як засобу комунікації, а саме право розглядається в якості форми внормованої психолінгвотворчальної діяльності фізичних та юридичних осіб. При цьому такий підхід дещо абстрагується від властивого радянській догматиці нормативізму і акцентує увагу на існуванні права лише у межах соціуму [3, с. 212].

Таким чином об'єктивне право, у тому числі норми водного права об'єктивуються у тому числі в текстах нормативно-правових актів посередництвом яких здійснюється вплив на відповідних учасників відносин. Більше того, практично будь-яка галузь права втілюється у писаних нормах права лише як в наслідку існування правил поведінки, зафіксованих посередництвом мови у тому числі в усній формі.

У зв'язку з цим категоризація юридичних явищ та процесів на рівні галузі водного права проявляється з одного боку у закріпленні на рівні нормативних

положень термінології, що конкретизує окремі явища та процеси правової реальності, а тому і забезпечує посередництвом відповідних мовних феноменів вплив на учасників відносин у тому числі щодо використання та охорони водних ресурсів, з іншого – у системному формуванні суб'єктами правозастосування та правореалізації практики застосування відповідних нормативних положень, а також реалізації закріплених у них нормативних моделей, слідуючи розумінню визначених такими положеннями термінів і понять.

Своєю чергою категоризація явищ та процесів у межах водних відносин, зокрема через семантичну одиницю «водні ресурси», також, як ми зазначали, спрямовується у тому числі на гармонізацію термінології юридичної науки з природознавчими науками. Хоча, слід водночас визнати, що повної гармонізації, як правило, складно досягти, зокрема у зв'язку з постійним розвитком відповідних наук.

Більше того, розвиток самого водного права не повинен орієнтуватися на відповідну гармонізацію, зокрема у зв'язку з недоцільністю. Адже положення чинного водного законодавства переслідують конкретну мету у випадку врегулювання відносин стосовно конкретного об'єкта, зокрема шляхом дозволу вчиняти певних актів поведінки стосовно нього, заборон вчинення певних актів або ж зобов'язувань вчиняти певним чином у конкретній правовій ситуації. Якщо певний об'єкт або групу об'єктів можна позначити конкретним терміном, то для досягнення мети правового регулювання можна використати відповідний термін, і водночас, якщо для виокремлення певного об'єкта або групи об'єктів відсутня юридична доцільність, то у такому випадку унікальна юридична номінація відповідного об'єкта, групи об'єктів або ж для «інтеграції» категорії інших наук у понятійно-категоріальний апарат водного права не пов'язується з практичною метою.

Для прикладу, скажімо, у сучасній науковій літературі можна зустріти досить широкий діапазон професійної термінології. Зокрема робота експертів ООН, як відмічають В. Власов та Д. Власов, поступово вводить у міжнародну практику таку диференціацію елементів гідросистеми як «зелена», «блакитна» та «віртуальна» вода. Зокрема під «зеленою водою» розуміються переважно запаси ґрунтових вод, що використовуються для сільськогосподарського виробництва. Терміном «блакитна вода» позначаються по суті дві групи об'єктів: поверхневі потоки та підземні води (як неглибокого, так і глибокого ґрунтового розташування), а також води аридних та напіваридних зон. При цьому у ході аналітичних розрахунків також часто використовують термін «віртуальна вода», позначаючи ним воду, що входить до складу вже виготовленої продукції.

Також, наприклад, термінологічна конструкція «водний слід», що іноді вживається фахівцями сфери водного господарства в якості величини обсягів використання водних ресурсів у тому числі для господарсько-побутових, промислових, а також сільськогосподарських потреб може позначати три категорії водних ресурсів у сільськогосподарській сфері: «блакитний» слід – вода, що безповоротно вилучається для сільськогосподарських потреб; «зелений» – дощова вода, накопичувана у ґрунті, що випаровується з угідь; «сірий» – забруднені у ході виробництва води [4, с. 18].

Поряд із цим, у положеннях ВК України відповідна класифікація відсутня, що визначається у першу чергу відсутністю в сучасних умовах необхідності вживання відповідної термінології для охоплення правовим регулювання відносин саме стосовно конкретних із зазначених водних ресурсів. Тим не менше, не можна повністю виключати того, що за деякий час актуальною стане проблема регулювання відповідних аспектів використання та охорони водних ресурсів внаслідок чого термінологія «зелена», «блакитна» та «віртуальна» вода буде введена законодавцем в якості інтегральних понять, тобто таких, що «пронизують» окремі групи водних ресурсів та водних об'єктів, тобто вводиться у положення водного законодавства ще один критерій класифікації водних об'єктів, або ж в якості окремих самостійних категорій на заміну складеним сьогодні класифікаціям водним об'єктів.

Хоча слід визнати, що в окремих випадках положення водного законодавства можуть запроваджувати певне визначення, так би мовити, «на перспективу», в якості пререквізиту правового регулювання певних відносин або ж для гармонізації понятійно-категоріального апарату закону з термінологією підзаконних нормативно-правових актів.

Для прикладу чинні положення ВК України виокремлюють такі види вод як «лляльна вода». Цим терміном позначається вода з домішками переважно нафтопродуктів у тому числі зібрана в колодязях машинних відділень суден (абзац десятий частини першої статті 1 ВК України) [5, ст. 1]. Категоризація цього різновиду води пов'язується з необхідністю регулювання відносин щодо її використання, однак у самому ВК України, який містить визначення такого різновиду води ця лексична конструкція вживається лише власне у визначенні. Інші положення не оперують нею. Водночас її вживання можна зустріти у приписах Інструкції щодо процедур приймання та скидання водяного баласту на акваторії річкових внутрішніх водних шляхів, затвердженій наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 13 червня 2007 року, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 20 червня 2007 року за № 740/14007 [6].

І, навпаки, в абзаці одинадцятому частини першої статті 1 ВК України міститься визначення стічної води як води, що утворилася в результаті господарської та виробничої діяльності (за виключенням шахтної, кар'єрної та дренажної води), у побуті, а також являє собою воду, відведену із забудованої території в якості атмосферних опадів [5, ст. 1].

Цей термін вживається у цілій низці положень ВК України, зокрема в аспекті прийняття рішень про скидання стічних вод з накопичувачів у водні об'єкти (пункт 8 частини першої статті 8, пункт 14 частини першої статті 8-1, пункт 10 частини першої статті 14), обліку систем очищення стічних вод та їх очищення (стаття 25), нормативів гранично допустимих концентрацій речовин у стічних водах (стаття 39), скиду вторинними водокористувачами стічних вод в об'єкти первинних водокористувачів (стаття 42) тощо.

Поряд із цим аналіз ВК України чітко демонструє системний категоріальний підхід до осмислення та групування об'єктів водних відносин, що є предметом регулювання Кодексу. Законодавчим актом фактично запроваджується три самостійні і один інтегральний рівні категорій об'єктів водних відносин.

Найбільш широкою за змістом виступає категорія «води».

Як вбачається з відповідного визначення, закріпленого в абзаці тринадцятому частини першої статті 1 ВК України, формуючи відповідну дефініцію, законодавець прагнув охопити якомога ширше коло природних об'єктів та систем, визначивши, що водою є *«усі води»* й конкретизувавши це визначення уточненням *«(поверхневі, підземні, морські), що входять до складу природних ланок кругообігу»* [5, ст. 1]. У такий спосіб суб'єктом правотворчості застосовано класифікаційний або ж, як його ще називають, класичний підхід до формування дефініцій, який охоплює рід та видові ознаки аналізованого предмета [5, ст. 1].

При цьому Кодекс містить визначення підземних вод (абзац чотирнадцятий частини першої статті 1) і поверхневих вод (абзац п'ятнадцятий частини першої статті 1), однак при цьому не містить визначення морських вод. Останнє слід виводити із загальнонаукового розуміння моря, осмисленого на рівні екологічних досліджень. Прикладом цього виступає, зокрема визначення, пропонуване А. П. Гетьманом згідно з яким внутрішніми морськими водами виступають морські води, розташовані в бік берега від прямих вихідних ліній, прийнятих для відліку ширини територіального моря України, а також води портів України, обмежені лінією, що проходить через постійні портів споруди; води заток, бухт, лиманів, гаваней і рейдів, береги яких повністю належать Україні [7, с. 119].

«Водні ресурси» виступають інтегральним рівнем категоризації об'єктів водних відносин.

Цю систему об'єктів ВК України визначає як обсяги поверхневих, підземних та морських вод відповідної території (абзац сімнадцятий частини першої статті 1) [5, ст. 1]. Тобто у сутності це другий рівень класифікаційного підходу хоча і з певними модифікаціями, тобто *«води»* з *«територіальним»* ідентифікатором. Проте у цьому є і певна проблема, адже у визначенні *«вод»* міститься певна видова ознака, якою виступає *«що входять до складу природних ланок кругообігу»* [5, ст. 1]. Однак, урахувавши те, що визначення *«водних ресурсів»* не містить посилання на *«води»*, тобто не включає до свого змісту конструкцію визначення *«води»*, воно являє собою повністю автономне визначення зміст якого лише за неповною об'єктною ознакою має спільні ознаки з *«водами»*, проте, якщо об'єкти *«вод»* конкретизуються вказівкою на *«склад природних ланок кругообігу»*, то об'єкти *«водних ресурсів»* конкретизуються в цій частині територіальною ознакою – *«відповідної території»*. Лише розуміння того, що будь-яка вода так чи інакше є результатом природного кругообігу, робить *«водні ресурси»* дещо вужчою категорією (в частині територіального конкретизатора), ніж *«води»*.

У цілому охоплення *«водними ресурсами»* як поверхневих, так і підземних вод є загальноприйнятим в науці підходом, який також розділяють гідрологи, що спеціалізуються на дослідженні поверхневих вод та управлінні ними, а також гідрогеологи, які спеціалізуються на вивченні, зокрема управління якістю підземних вод [8, с. 5]. Також, наприклад, А. П. Гетьман характеризує водні ресурси, зокрема як природні багатства, що мають господарське значення у зв'язку з чим активно використовуються в різних сферах водного господарства [9, с. 20].

Рівною мірою і в сучасних дослідженнях водні ресурси розглядаються в якості придатних до використання запасів поверхневих і підземних вод певної території. При цьому дослідники відзначають, що у зв'язку з обсягами використання вод на певній території термінологічним словосполученням «водні ресурси» позначають величину середнього річного стоку річок [10, с. 7].

Більше того, у сучасних юридичних дослідженнях також можна зустріти і більш широкі погляди на водні ресурси. Наприклад, І. В. Берднік відносить до водних ресурсів не лише поверхневі та підводні води, проте також і природні багатства, що перебувають у міцному взаємозв'язку з водними об'єктами, а саме: водний рослинний та тваринний світ, а також земельні ділянки під водою [11, с. 141]. Хоча у контексті частини другої статті 3 та частини першої статті 18 Земельного кодексу України [12, статті 3 та 18] останнє є досить дискусійним, адже скоріше, відповідні земельні ділянки є все ж таки земельними ресурсами.

Повертаючись до положень ВК України, слід зазначити, що термінологічне словосполучення «водні ресурси» вживається у положеннях Кодексу переважно у таких лексичних конструкціях як «використання і охорона вод та відтворення водних ресурсів» (статті 7, 8, 8-1, 9, 10, 11, 12 та ін.), «використання водних ресурсів» (пункти 1 частини першої статті 15-1, пункт 1 частини першої статті 44), «використання та відтворення водних ресурсів» (пункт 1 частини першої, пункт 12-1 частини першої статті 16), а також «перерозподіл водних ресурсів» (стаття 42) [5].

При цьому особливо привертає на себе увагу те, що у пункті першому частини першої статті 44 ВК України закріплено обов'язок водокористувачів *«економно використовувати водні ресурси, дбати про їх відтворення і поліпшення якості вод»* [5, ст. 44]. Тобто у цій нормативній конструкції пов'язуються три елементи: 1) водокористувачі; 2) обов'язок економного використання водних ресурсів; 3) поліпшення якості вод.

Ця конструкція дозволяє більш чітко зрозуміти перехід до *другого рівня категоризації* об'єктів водних відносин щодо використання та охорони відповідних природних ресурсів, якими у контексті ВК виступають «водні об'єкти».

Адже «водокористувачами» у розумінні ВК України є фізична або юридична особа, яка здійснює водокористування (абзац двадцять шостий частини першої статті 1 ВК України) [5, ст. 1], а водокористуванням, своєю чергою, виступає, зокрема використання «вод (водних об'єктів)» (абзац двадцять п'ятий частини першої статті 1 ВК України) [5, ст. 1]. При цьому як визначається абзацом шістнадцятим частини першої статті 1 ВК України, водним об'єктом є природний або створений штучно елемент довкілля, в якому зосереджуються води (море, лиман, річка, струмок, озеро тощо) [5, ст. 1]. Останнє виступає наступним рівнем продовження класифікаційного підходу у межах якого диференціюються не родова і видова ознака, а видова [13, с. 43] і спеціальна.

Як результат «водокористувачі», як слідує із системного аналізу окреслених положень, при використанні вод, водних ресурсів та водних об'єктів повинні економно використовувати водні ресурси, тобто води відповідної території, а також дбати про поліпшення якості вод. У зв'язку з цим незалежно від того, до якого виду

належить водокористування, а тому що саме виступає його предметом, тобто конкретний водний об'єкт, водні ресурси або ж води у цілому, водокористувач повинен економно використовувати водні ресурси України, а тому і конкретні водні об'єкти, а також дбати про поліпшення якості вод, що означає неможливість здійснення діяльності, яка зберігає якість водних ресурсів, тобто вод певної території, наприклад, держави Україна, проте водночас погіршує якість «вод», тобто водних ресурсів інших держав, що можливо, наприклад, при використанні водних ресурсів вище за течією на кордоні України та інших держав.

Найбільш деталізованим третім рівнем категоризації об'єктів водних відносин щодо використання та охорони відповідних природних ресурсів виступають конкретні види «водних об'єктів» (лиманів, річок, струмків, озер тощо).

Водночас слід відмітити, що у положеннях ВК України вживається ще одна категорія, яка практично конкурує з категорією «водні ресурси». Нею виступає «водний фонд України». Це так зване контекстуальне (неявне) визначення [Див.: 13, с. 46], закріплене у статті 3 ВК України з якого слідує, що водний фонд України становлять «усі води (водні об'єкти) на території України» [5, ст. 3], тобто, як зазначає А. П. Гетьман, це поверхневі, підземні води, а також внутрішні морські води та територіальне море [7, с. 119].

Практично тотожне визначення, проте водних ресурсів закріплено в абзаці сімнадцятому частини першої статті 1 ВК України, однак лише з «територіальним ідентифікатором» «*відповідної території*», а не «України» [5, ст. 1]. Це дозволяє використовувати термінологічне словосполучення «водний фонд України» у розумінні «водних ресурсів України», а термінологічну конструкцію «водні ресурси» розглядати не лише у загальнодержавному, проте також і у територіальних зрізах, наприклад в обласному аспекті як «*водні ресурси регіону*».

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи проведений аналіз слід констатувати, що ширина діапазону понятійно-категоріального апарату водного права в частині об'єктів використання та охорони не є «забаганкою» законодавця. Це результат еволюції з одного боку наукових уявлень про водні ресурси, а з іншого – нормопроєктувальної техніки у ході якої була встановлена необхідність диференціації різного рівня об'єктів водних відносин, а також їх групування для того, щоб забезпечити найбільш ефективний адресний вплив на їх учасників задля досягнення визначеної мети. Саме тому у положеннях ВК України вживаються терміни «води», «водні ресурси», «водний об'єкт», «водний фонд України», а також розмежовуються різні конкретні об'єкти для диференціації у сутності різних рівнів регулювання відносин з використання та охорони відповідних природних ресурсів.

При цьому, вважаємо, що піднята проблема має і дещо глибший характер. Річ у тім, що у даному випадку йдеться не просто про термінологію, а також позначувані нею феномени, але й про співвідношення між ними, яке повинно відображатися на понятійно-категоріальному рівні, а тому у вживаній термінології, що безпосередньо визначатиме і потенційні можливості і якість правового регулювання суспільних відносин. На більш глибокому рівні це одна з ключових системних проблем усього сучасного природоресурсного права. Адже формування цієї

«комплексної» галузі права відбулося за близькістю предметів правового регулювання, а також практично тотожністю методів упорядкування відповідних відносин різними спеціальними нормами. При цьому така «близькість» визначається природними властивостями і зв'язками між відповідними природними екосистемами. Адже водні, земельні, повітряні, лісові, мінеральні ресурси та надра перебувають у природних зв'язках і взаємодії між собою. У зв'язку з цим вплив на одну екосистему закономірно спричиняє наслідки для іншої. Тому і використання та охорона одних природних ресурсів повинна узгоджуватися з використанням та охороною інших і саме тому відповідні проблеми у цілому охоплюються галуззю природоресурсного права. Саме тому диференціація «води», «водних ресурсів», «водних об'єктів», «водного фонду України» дозволяє встановлювати «юридичні мости» між водним правом та іншими напрямками природоресурсного права на рівнях окремих об'єктів та їх груп, зокрема на рівні надр, земельних ділянок, лісу тощо.

Інакше кажучи, відповідний діапазон категорій, дозволяє проектувати адресні норми, що здатні забезпечувати чіткість правового регулювання в умовах специфіки екологічного законодавства України.

Література

1. Біскуп І. П. Лінгвістична категоризація: від Аристотеля до IMAL (isolating-monocategorical-associational language). *Studia philologica*. 2014. Вип. 3. С. 11–18.
2. Любченко М. Мова і право: питання співвідношення. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 2 (81). С. 36–44.
3. Мінченко О. Лінгвістичний аспект у правовому пізнанні. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 5. С. 209–213.
4. Власов В., Власов Д., Глобальні водні ресурси та їх використання. *Вісник НАН України*. 2011. № 10. С. 18–28.
5. Водний кодекс України: Закон України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189 (із змінами).
6. Про затвердження Інструкції щодо процедур приймання та скидання водяного баласту на акваторії річкових внутрішніх водних шляхів: наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 13.06.2007 р. № 491, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 20.06.2007 р. за № 740/14007. *Офіційний вісник України*. 2007. № 48. Ст. 2000 (зі змінами).
7. Гетьман А. П. Водний фонд України. *Велика Українська юридична енциклопедія* : у 20 т. Харків, 2018. Т. 14: Екологічне право. С. 119–120.
8. Хільчевський В. К., Забокрицька М. Р., Кравчинський Р. Л., Чунарьов О. В. Основні засади управління якістю водних ресурсів та їхня охорона: навч. посіб. / за ред. В. К. Хільчевського. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2015. 172 с.
9. Гетьман А. П. Доктрина екологічного права та законодавства України: монографія. Харків: ТОВ «Оберіг», 2019. 336 с.
10. Даус М. Є., Отченас Н. Д. Гідроекоелогічні основи водного господарства, раціональне використання та охорона водних ресурсів: конспект лекцій. Одеса: ОДЕКУ, 2018. 192 с.
11. Берднік І. Співвідношення понять «водний ресурс» і «водний об'єкт». *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 139–142.
12. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27 (зі змінами).
13. Подорожна Т. С. Правила побудови законодавчих дефініцій: логіко-теоретичні закономірності. *Університетські наукові записки*. 2008. № 4 (28). С. 43–46.

Анотація

Куренда С. В. «Водні ресурси» як предмет використання та охорони: проблеми категоризації. – Стаття.

Стаття присвячена розгляду особливостей категоризацій на рівні положень водного законодавства України водних ресурсів та їх різновидів, зокрема як об'єкта використання та охорони.

Науковому аналізу піддано такі категорії водного законодавства як «води», «водні ресурси», «водні об'єкти», «водний фонд України», а також визначено взаємозв'язки між ними. У ході аналізу положень Водного кодексу України визначено системний категоріальний підхід законодавця до осмислення та групування об'єктів водних відносин, що є предметом регулювання Кодексу. Законодавчим актом фактично запроваджується три самостійні і один інтегральний рівні категорій об'єктів водних відносин.

Визначається, що найбільш широкою за змістом виступає категорія «води». Посередництвом цієї понятійно-категоріальної одиниці законодавець прагнув охопити якомога ширше коло природних об'єктів та систем, визначивши, що водою є «усі води» й конкретизувавши це визначення уточненням «(поверхневі, підземні, морські), що входять до складу природних ланок кругообігу».

Встановлюється, що «водні ресурси» виступають інтегральним рівнем категоризації об'єктів водних відносин у той час як другим рівнем категоризації об'єктів водних відносин щодо використання та охорони відповідних природних ресурсів виступають «водні об'єкти». Водночас найбільш деталізованим третім рівнем категоризації об'єктів водних відносин щодо використання та охорони відповідних природних ресурсів виступають конкретні види «водних об'єктів» (лиманів, річок, струмків, озер тощо).

Формується висновок, що діапазон понятійно-категоріального апарату водного права в частині об'єктів використання та охорони є результатом еволюції з одного боку наукових уявлень про водні ресурси, а з іншого – нормопроектувальної техніки у ході якої була встановлена необхідність диференціації різного рівня об'єктів водних відносин, а також їх групування для забезпечення адресного впливу на їх учасників задля досягнення визначеної мети.

Ключові слова: водні ресурси, вода, водні об'єкти, природокористування, використання природних ресурсів, охорона довкілля, сталий розвиток, водне законодавство, землі водного фонду.

Summary

Kurenda S. V. “Water resources” as a subject of use and protection: problems of categorization. – Article.

The article focuses on the peculiarities of categorization of water resources and their varieties, in particular, as an object of use and protection, at the level of provisions of water legislation of Ukraine.

Such categories of water legislation as “water”, “water resources”, “water bodies”, “water fund of Ukraine” are subjected to scientific analysis, and the interrelationships between them are determined. In the course of analyzing the provisions of the Water Code of Ukraine, the author identifies the legislator’s systematic categorical approach to understanding and grouping of water relations objects which are the subject matter of the Code. The legislative act actually introduces three independent and one integral level of categories of water relations objects.

It is determined that the category of “water” is the broadest in terms of content. Through this conceptual and categorical unit, the legislator sought to cover the widest possible range of natural objects and systems, defining water as “all waters” and specifying this definition by adding “(surface, underground, marine) that are part of the natural cycle”.

The author establishes that “water resources” are the integral level of categorization of water relations objects, while “water bodies” are the second level of categorization of water relations objects with regard to the use and protection of relevant natural resources. At the same time, the most detailed third level of categorization of water relations objects in terms of the use and protection of relevant natural resources is specific types of “water bodies” (estuaries, rivers, streams, lakes, etc.).

The author concludes that the range of conceptual and categorical apparatus of water law in terms of objects of use and protection is the result of the evolution of scientific concepts of water resources, and, on the other hand, of the rule-making technique, during which the need to differentiate different levels of water relations objects and to group them in order to ensure targeted impact on their participants with a view to achieving a specific goal was established.

Key words: water resources, water, water bodies, nature management, use of natural resources, environmental protection, sustainable development, water legislation, water fund lands.